

Göstergebilimsel Yöntemle Film Afişi Çözümlemesi: Çanakkale Yolun Sonu Örneği

Ahmet GÜNEŞ¹

*
**

Öz

İnsan var olduğu günden beri pek çok görsel mesajla iletişim kurmaya çalışmıştır. Bu yüzden görsel iletişim diğer iletişim türlerine göre daha çok kullanılmış ve daha hızlı gelişmiştir. İletişim sürecinde kullanılan görsel kodları anlamlandırmak ve çözümlenmek ise göstergebilimsel kuram ve yöntemi ile gerçekleştirmek mümkün hale gelmiştir. Modern çağda bilim ve teknolojinin inanılmaz hızla gelişmesi özellikle görsel iletişim alanını derinden etkilediği görülmektedir. Bu durum da insan yaşamını tüm boyutlarıyla çepeçevre sarmıştır. Göstergebilimin dil olarak kabul ettiği sinema kurgu ve anlatım biçimleriyle önemli bir iletişim aracı olmakla birlikte bir anlam taşıma ve anlam oluşturma biçimi sunmaktadır. Filmi tanıtan afiş aracılığıyla bir düşünceyi, bir fikri ve bir anlamı en sade ve açık anlatımla gözler önüne serilmektedir. Bu çalışma kapsamında “Çanakkale Yolun Sonu” filmi afişinin içinde barındırdığı temel anlamları ve izleyiciye vermek istediği mesaj çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu filmin afişinde ön plan çıkarılan anlamların nasıl üretildiği göstergebilimsel yöntem ve ilkeler ışığında incelenmiştir. Ayrıca afişte yer alan göstergelerin oluşturduğu metnin arka planında saklanan gerçek anlamların nasıl oluşturulduğu ve iletildiği de gözler önüne serilerek Roland Barthes’ın geliştirdiği düz anlam ve yan anlam boyutlarında anlamlar ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Anlam, Film Afişi, Görsel Çözümleme.

Analysis Of Movie Poster Through Semiotics: Sample of The Movie “Çanakkale Yolun Sonu”

Abstract

Man has been trying to communicate through many visual messages since his existence. Therefore, visual communication is used widely as compared to other

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, ahmetgunes5050@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-4318-8889.

* Bu çalışma intihal tespit yazılımlarıyla taranmış intihal tespit edilmemiştir.

** Çalışma tek yazar tarafından yürütülmüştür.

*** Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

****Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur

communication types and develops faster than the others. It is possible to explain and analyse the visual codes in communication process through theory and method of semiotics. It is seen that the rapid development of science and technology affects especially the visual communication sphere profoundly in modern age. In this sense, it encloses the human life with all its dimensions. Accepted as a language in terms of linguistic, cinema is a crucial communication tool with its fiction and narrative types and presents a form of carrying and conveying meaning. Through the poster introducing a movie, an opinion, idea and a meaning are revealed with the easiest and the most straight-forward way. In this study, it is aimed to analyse the core meanings and messages that the movie poster of Çanakkale Yolun Sonu intends to deliver to the viewers. In the poster of this movie, how the meanings highlighted in the poster are produced in the light of the methods and principles of semiotics. Besides, how the real meanings hid behind the text that the indicators in the movie constitute are produced and revealed.

Keywords: Semiology, Meaning, Movie Poster, Visual Analysis.

Giriş

İnsan var olduğu günden beri pek çok görsel mesajla iletişim kurmaya çalışmıştır. Bu yüzden görsel iletişim diğer iletişim türlerine göre daha çok kullanılmış ve daha hızlı gelişmiştir. İletişim sürecinde kullanılan görsel kodları anlamlandırmak ve çözümlenmek ise göstergebilimsel kuram ve yöntemi ile gerçekleştirmek mümkün hale gelmiştir. Modern çağda bilim ve teknolojinin inanılmaz hızla gelişmesi özellikle görsel iletişim alanını derinden etkilediği görülmektedir. Bu durum da insan yaşamını tüm boyutlarıyla çepeçevre sarmıştır (Fiske, 1996, s. 123). Göstergebilimin dil olarak kabul ettiği sinema kurgu ve anlatım biçimleriyle önemli bir iletişim aracı olmakla birlikte bir anlam taşıma ve anlam oluşturma biçimi sunmaktadır.

Göstergebilim kuram ve yöntemi 20. yüzyıl başından itibaren Saussure ve Peirce ile birlikte bilimsel alanda kendine yer bulmuştur (Öztoğat, 2005, s. 86). Birçok bilim dalı bu kuram ve geliştirmiş olduğu yöntemden ve bulgularından yararlanmıştır. Göstergebilim insan yaşamı içerisinde anlamın nasıl oluşturulduğu fikrine dayanmaktadır. Anlam nereden gelir, nasıl bir işlevi vardır; nasıl betimlenir gibi sorular sormaktadır. Anlam dizgeleri nasıl sınıflandırılır, nasıl değerlendirilir gibi soruları açıklamaya çalışmaktadır.

Bir çözümlenme yöntemi ve disiplin olarak kabul edilen göstergebilim hedef kitle ve/veya alıcılarla iletişim kurma amacıyla kurgulanan ve yapılandırılan her türlü göstergelerden oluşan metni inceleme alanına dahil eder. Burada göstergeler anlamın oluşturulması için en temel araçlardır. Bununla birlikte insani duygu ve düşünceleri de ifade etme araçlarıdır (Cankara, 2002, s. 45). Göstergebilim, görsel ve dilsel bir yapının açık anlamını değil onun arkasında ve/veya gizlenen anlamı ortaya koymaya çalışan bir yöntemdir. Başka bir deyişle bir metinde açık olan anlamı algılamak ve kavramak değil anlamın nasıl kurgulandığını ve gerçek yaşamda ne anlama geldiğini araştırır. Bu yöntem iletişim amaçlı gerçekleştirilen bütün yapılarda

işaretleri, sembolleri ve anlamları inceler. Anlamın ne olduğundan ziyade nasıl oluşturulduğuna bakar.

Roland Barthes'ın geliştirdiği düz anlam ve yan anlam yaklaşımı ışığında gösterge çözümleme tablosu oluşturulmuştur. Bu çalışmanın temel problemi film afişinin üzerinde yer alan görsellerde verilmek istenen mesaj aracılığıyla anlamın nasıl iletildiği aynı zamanda hangi göstergelerle, mitlerle, metafor ve metonimi kullanımlarıyla görsel metinde kurgulanan anlam ve dilsel göstergelerde ortaya konulan mesajların uyumu önem arz etmektedir (Vardar, 2001, s. 60). Bu çalışmanın amacı ise, bir dil olarak kabul edilen sinema aracılığıyla verilen mesajlarda iletilerin nasıl kurgulandığı ve anlamın nasıl oluştuğunu göstergebilimsel yöntemle açıklamaktır.

1.Yöntem: Göstergebilim

Çağdaş anlamdaki göstergebilimin yöntem ve kuramının birbirinden habersiz olarak çalışan fakat bu yöntemi hemen hemen aynı çerçeve içinde tanımlandıran ve açıklayan iki öncüsü vardır. Bunlardan ilki, İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure olarak kabul edilir.

Göstergebilimin temel konusu anlamdır. Anlam nereden gelir, nasıl bir işlevi vardır; nasıl betimlenir gibi sorular sorar; anlam dizgeleri nasıl sınıflandırılır, nasıl değerlendirilir gibi soruları açıklamaya çalışır (Güneş, 2014, s. 8).

Göstergebilim anlamın nasıl oluşturulduğu ve gerçekliğin nasıl sunulduğu sorularını göstergelerden yola çıkarak, dilbilimsel ve mantıksal yöntemler aracılığıyla yanıtlamaya çalışır. Göstergebilimsel bakış açısı uyarınca, dil düzleminde belirmediği sürece anlam, çözümlenmemiş bir veri, biçimlenmemiş bir tözdür ve her dilde değişik biçimlerde şekillenir. Başka bir ifadeyle, aynı anlam farklı dillerde değişik biçimlere bürünür. Bu biçimleri ise dilin işlevleri belirler. Anlamın her seferinde yeni bir biçimin tözü olması dışında var olma olanağı yoktur. Bu durum dilsel içerikte özgül bir biçimin, yani içeriğin biçiminin oluşması demektir (Yücel, 1999, s. 40). Bu bakış açısına sahip göstergebilim, göstergelerin birleşiminden oluşan sözlü ya da yazılı her metnin sahip olduğu anlamın tek olduğunu, ne var ki farklı bakış açılarının, tek olan bu anlamı değişik özellikleriyle belirginleştirerek farklılaştırdığını öne sürer. Buna göre, bir metnin anlamı en derinde yer alan katmandan başlayarak metinde kullanılan ses, sözcük, tümce ve daha üst birimlerin karşılıklı ilişkisiyle oluşur. Ancak bu anlam her zaman metnin yüzeyinde belirgin bir şekilde görülemeyebilir ve bulanık bir halde keşfedilmeyi bekler. Göstergebilimsel çözümleme sözü edilen bu belirsiz anlamı açık ve anlaşılabilir kılma amacındadır (Kıran, 1990, s. 55).

Buna göre araştırma soruları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Araştırma Sorusu 1: Görsel metinlerde anlam nasıl oluşmaktadır?

Araştırma Sorusu 2: Görsel metinlerde anlam nasıl düzenlenmektedir?

Araştırma Sorusu 3: Görsel metinde anlam nasıl iletilmektedir?

Araştırma Sorusu 4: Film afişinde gösterenler ve gösterilenler nasıl oluşturulmuş ve sunulmuştur?

Araştırma Sorusu 5: Film afişinde düz anlam ve yan anlam nasıl belirlenmiştir?

Araştırma Sorusu 6: Film afişindeki dizisel karşıtlıklar nelerdir?

2.Çanakkale Yolun Sonu Filmi Afişinin Göstergebilimsel Çözümlemesi

Bu çalışmada, göstergebilimin yöntem ve ilkelerinden faydalanarak çözümleme nesnesi olarak belirlenen film afişinde anlamın oluşma, düzenlenme, kullanılma ve iletilme düzeyleri sorgulanarak ve açıklanarak gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Bu noktadan hareketle göstergebilimin sunduğu imkanlar dahilinde temel anlatım biçimi olarak dilbilimsel yaklaşımlar çerçevesinde temel kavramları yalnızca dilin kendisine değil, diğer yapılara da uygulanması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, 2013 yapımı Çanakkale Yolun Sonu adlı filmin afişi göstergebilimsel yöntem ve ilkeler ışığında çözümlenmiştir. Çünkü filmde gizlenen anlamlar göstergebilimsel ilkeler doğrultusunda açığa çıkarılabilme imkanı sağlamaktadır. Türk yapımı bir dram filmi olma özelliği taşımaktadır. Çanakkale Savaşı boyunca Türk Milleti'nin içinde bulunduğu şartlar göz önünde bulundurularak ortaya çıkarılan öykü farklı bir bakış açısıyla sinemaya aktarılmıştır.

İnternet Web: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-15744/fotolar/detay/?cmediafile=20468370>

Afiş üzerinde ön planda dört kişi görülmektedir. Görsel metnin önde Türk askeri görülmektedir. Afişin sol çapraz arka tarafa doğru ise, önce kadın bir sağlık personeli

ve hemen arkasında ise genç bir Türk eri görülmektedir. Afişin sağ arka tarafında da düşman gücünün bir subayı metinde yer verilmiştir. Ayrıca görsel metinde yer ve zaman gibi unsurlar belirtilmemiştir.

2.1.Afişin Tanımı

Bu bir film afiştir. Afişte üç erkek ve bir kadın ön planda yer almaktadır. Bu kişilerin giysileri, beden hatları ve duruşları oldukça net bir şekilde görülmektedir. Afişin alt bölümünde gruplaştırılmış bir şekilde kalabalık bir asker topluluğu görülmektedir. Bu topluluğun sayısal ve cinsiyet bakımından tespiti mümkün görülmemektedir. Yalnızca giysileri tespit edilebilmektedir. Kullandıkları savaş silahları da oldukça belirsizdir. Afişin sol tarafı esenlikli bir durum ifade ederken, sağ tarafı ise daha eseniksiz, bunaltıcı ve kötü bir durum sunmaktadır.

2.2.Afiş Çerçevesinin Tanımı

Afiş çerçevesinin tasarımında özenli ve dikkatli bir denge kurulduğu görülmektedir. Film kahramanları afişin dört bir tarafından orantılı bir alan bırakılarak tam ortasına yerleştirilmiştir. Afişin üst ve alt taraflarına filmin oyuncularının isimleri ve filmin künyesi konumlandırılmıştır. Afişin üst kısmı başrol oyuncularını ön plana çıkarılırken alt kısmında figüran kişiler yerleştirilirken çerçevenin orta bölümüne ise filmin adı ve sloganı yerleştirilmiştir. Dilsel unsurlar siyah zemin üzerine beyaz ve sarı renk kullanılmıştır. Afişte dilsel ve görsel göstergeler Z okuma olarak nitelendirilen yöntemle çerçeveye yerleştirildiği görülmektedir.

Afişte kullanılan göstergeler gösteren ve gösterilen boyutlarıyla birlikte aşağıda sunulan tabloda görülmektedir:

Tablo 1: Çanakkale Yolun Sonu Filmi Afişinin Gösterge Çözümleme Tablosu

	GÖSTERGE	GÖSTEREN	GÖSTERİLEN
İnsan	Farklı yaşlarda üç erkek	Askeri üniformalar giyen erkekler.	Vatan uğruna mücadele eden ve savaştan insanlar.
	Genç bir kadın	Hemşire üniforması giyen genç bir kadın.	İnsanlara sağlık hizmeti veren kadınlar.
	Belirsiz insan topluluğu	Nicel ve nitel olarak tespit edilemeyen asker topluluğu.	Bir amaç uğruna biraya gelen insanlar ve birlikte hareket eden topluluklar, vatan savunması, Türklük.
Eşya	Silahlar	Makinalı tüfekler, tabancalar, dürbün ve bombalar.	Ölüm, yok oluş, savaş, kan, kaotik bir yaşam, insan varoluşunu ve yaşamını tehdit eden unsurlar.

	Giyisiler	Askeri üniformalar ve bileşenleri, hemşire giysisi çantalar.	Kimlik belirtkisi, örtünme ve korunma, rütbe, makam, mevki, statü.
Simge	Bayrak	Kırmızı beyaz yatay çizgili direğe asılmış bir şekilde Türk Bayrağı.	Türkiye Cumhuriyeti, bağımsızlık, milli duygular, milli benlik, zafer, vatan.
Doğa	Açık hava	Afişin sol tarafı açık mavi ve beyaz görünümlü bir hava.	Esenlikli ve huzurlu bir dünya.
	Kapalı hava	Afişin sağ tarafı siyahi ve sarımsı eseniksiz bir hava. Çatışmalı bir ortam ve toprak ve kumların yükselmesi. Yangı ve patlamalar sonucu ortaya çıkan ateş izleri.	Eseniksiz ve mutsuz bir dünya, ölüm, korku, yok oluş.
Yazı	Film adı/Slogan	Filmin adı ve sloganı: "SİZE DAHA ÖTESİ YOK" ÇANAKKALE YOLUN SONU.	Düşman topluluklarına karşı dile getirilen haykırış, uyarı, tehdit, motivasyon, kararlılık, mücadele.
	Filmin künyesi	Afişin üst ve alt kısmında filmin künyesi: Oyuncu adları, filmimin adı ve sloganı, filmin yapım yılı ve internet adresi, tarih.	Filmin tanıtımı, sunum.

3.Görsel Göstergeler

Afiş düzenlenmesi aşamasında kullanılan görsel öğeler sistematik bir yaklaşımla gruplandırılarak çözümlenecektir:

3.1.Teknik Kodlar

Çekim Ölçekleri: Görsel metinde birden fazla çekim ölçeği kullanıldığı görülmüştür. Bunlar ayrıntılı çekim, yüz çekim, omuz çekim ve genel çekim olarak sıralayabiliriz. Afişte verilmek istenen anlam tam olarak izleyicinin zihninde oluşabilmesi için öncelikle genel çekim tekniği kullanılmıştır. Daha sonra ise kişileri biraz daha ön plana çıkarabilmek için diğer adı geçen çekim teknikleri uygulanmıştır.

Çekim Hareketi: Söz konusu çözümlene nesnesi film afişi olması nedeniyle çekim hareketi tekniğine rastlanmamaktadır.

Çekim Açısı: Görsel metinde normal açı kullanılmıştır.

Mercek: Görsel metinde aşamalı olarak ön planda görünen kişi diğerlerine göre daha fazla büyütülerek ve arka plana doğru küçültme eylemiyle ortaya çıkan bir mercekleme eylemi kullanıldığı görülmüştür.

Aydınlatma: Görsel metnin üst ve alt kısmı koyu renk kullanılarak daha çok karartma eylemi ön plana çıkartılırken, orta bölüm de ise daha aydınlık ve parlak bir ortam sağlanmıştır.

Renk Kodları: Görsel metinde çok az sayıda renk kullanıldığı görülmektedir. Ağırlıklı olarak siyah rengin hakim olduğunu görüyoruz. Afişin orta kısmında ise krem, sarı, beyaz ve asker yeşili olarak ifade edilen renk kullanılmaktadır. Filmin adı ve sloganında ise, siyah zemin üzerine sarı ve beyaz renk kullanılmıştır.

Ses Kodu: Görsel metinde ses kodu kullanılmamıştır.

3.2.Simgesel Kodlar

Afişte görsel olarak insan figürleri kullanıldığı görülmektedir. Bu figürlerde temel olarak beden duruşu, yüz ve göz davranışları ve giyim ön planda dikkati çekmektedir. İnsan var olduğu günden beri iletişim amaçlı olarak öncelikle bedenini kullanmıştır. İletişim kurulan kişiye davranışları, tutumları, duyguları ve tavırları belirtmek için beden dili oldukça önem taşımaktadır. Bu süreçte anlamların oluşumunda çok önemli rol oynamaktadır. Beden dili ve unsurları da iletişim sürecine anlamı tamamlama ve vurgulama gibi bir takım işlevleri yerine getirmektedir.

Bu aşamada ise afişte ön plana çıkan temel unsurlar aşağıda verilmiştir:

- **Bıyıklar:** Türk insanının özellikle Osmanlı erkeğinin önemli karakteristik kullanımlarından biridir. Belki de en önemli görüntüsel göstergesidir. Görsel metinde ön planda gösterilen Osmanlı askerinin kullandığı bıyık şekli de kültürümüzde pala bıyık olarak tarif edilen bıyık şeklindedir. Afişin sağında bulunan düşman askerinde de bıyık figürü kullanıldığı görülmektedir. Fakat bıyık şekli pala bıyık ifadesinin aksine pos bıyık olarak görülmektedir. Burada bıyık kullanımındaki pala-pos karşıtlığıyla aslında farklı kuvvetlerin ve/veya milletlerin verdiği savaşın önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Afişin sol tarafında ise genç bir Osmanlı askeri ve bıyıkları yeni terlemekte olduğu görülmektedir.
- **Giysiler:** Afişte askeri üniformalar ve hemşire giysisi dikkat çekmektedir. Bu giysileri tamamlayan kep ve şaka bunlarla birlikte erzak ve mühimmat gibi hayati ihtiyaçların taşınmasını ve saklamasını sağlayan çantalar görülmektedir.
- **Oyunculuk:**
 - **Postür (vücut duruşu):** Afişte bulunan kişilerin tamamı yan ve ayakta bir duruş sergilediği görülmektedir. Omuz üzerinden bir bakışla duruşları tamamlanmaktadır.
 - **Gözler:** Afişte ön planda iki Osmanlı askeri, bir sağlık görevlisi ve bir de düşman askeri görülmektedir. Osmanlı askerlerinin ve hemşirenin gözlerinde farklı anlamlar ifade edilmektedir. Ön plandaki pala bıyıklı Osmanlı askeri bakışlarıyla özgüveni yüksek, kendinden emin, güçlü, mutlu ve muzaffer bir duruş sergilemektedir. Azim ve kararlılık içinde bir

bakış söz konusudur. Sol taraftaki genç Osmanlı askerinde ise, endişeli, umutsuz bir bakış belirirken masumiyetini ve çocuksuluğunu da sergilemektedir. Hemşirede ise hüznü dolu, korkulu ve endişeli bir bakış söz konusudur. Düşman askerinde ise belirsiz bir bakış mevcut iken, yan bakış olarak ta tabir edilen bakışla tehditkar bir bakış sergilemektedir.

- *Mimikler:* Afişte ön planda görülen Osmanlı askeri hafif bir gülümseme sergilemektedir. O andaki ruh halini de yansıtmaktadır. Diğer iki Osmanlı personeli ise yüz hatları daha gergin, umutsuz, üzgün bir durum ifade etmektedir.

- *Jestler:* Afişte el-kol hareketleri net olarak betimlenmediği görülmektedir.

4.Yazılı Göstergeler

Afişin üst bölümünde filde rol alan oyuncuların isimleri siyah zemin üzerinde sarı renkler kullanılarak yazıldığı görülmektedir. Afişin alt bölümünde ise filmin sloganı ve adı yer almaktadır. Slogan siyah zemin üzerine beyaz renk kullanılarak yazılırken, filmin adı ise siyah zemin üzerine sarı renkler tercih edildiği görülmektedir:

“SİZE DAHA ÖTESİ YOK”

“ÇANAKKALE YOLUN SONU”

Afişin alt bölümünde ise filmin tanıtımı yapılarak filmin künyesi belirtilmiştir. Filmin yapım tarihi ve internet adresi verilmiştir.

5.Afişin Anlamı

İnsan var olduğu günden beri pek çok görsel mesajla iletişim kurmaya çalışmıştır. Bu yüzden görsel iletişim diğer iletişim türlerine göre daha çok kullanılmış ve daha hızlı gelişmiştir. İletişim sürecinde kullanılan görsel kodları anlamlandırmak ve çözümlenmek ise göstergebilimsel kuram ve yöntemi ile gerçekleştirmek mümkün hale gelmiştir. Modern çağda bilim ve teknolojinin inanılmaz hızla gelişmesi özellikle görsel iletişim alanını derinden etkilediği görülmektedir. Bu durum da insan yaşamını tüm boyutlarıyla çepeçevre sarmıştır (Rifat, 2009, s. 25). Göstergebilimin dil olarak kabul ettiği sinema kurgu ve anlatım biçimleriyle önemli bir iletişim aracı olmakla birlikte bir anlam taşıma ve anlam oluşturma biçimi sunmaktadır.

Göstergebilimsel yöntem, görsel metinlerde anlamları ortaya koymakla birlikte çözümlenmenin hangi koşullarda yapıldığı ve bütüncenin tamamını kapsayan yaklaşımları da belirtir. Bir başka deyişle göstergebilim, anlatılarda, metinlerde anlamların nasıl birbiriyle eklenerek üretildiğini araştıran, öncelikle de bu üretim sürecini ortaya koyabilecek bir kuramsal aygıt ve/veya düşünme modeli geliştiren bir bilimsel tasarıdır. Çalışmada, çözümlenme olarak göstergebilimin seçilmesinin nedeni anlam oluşumu, anlam yaratmak, anlamlandırmak gibi soyut durumun dizgeleştirilmesi, açığa çıkarılması gibi konuların göstergebilim temel konuları olmasıdır (Kükürer, 2010, s. 32).

Görsel metinde görsel göstergelerle dilsel göstergeler birlikte kullanıldığı görülmektedir. Görsel unsurların duruş ve beden hareketleri dilsel yapılarla güçlendirilmiştir. Özellikle slogan olarak kullanılan “SİZE DAHA ÖTESİ YOK” söylemi bunu ifade etmektedir. Bu cümlede kullanılan özellikle “DAHA” sözcüğü dikkat çeken bir değer ve önem taşımaktadır. İlk bakışta azmin ve kararlılığın vurgusu yapılmaktadır. Karşı taraf için uyarı ve tehdit ifade etmektedir. Bununla birlikte uzamsal olarak bir sınır ve sınırlandırma ve sonlandırma noktası belirtilmektedir.

Göstergebilimin temel konusu anlamdır. İnsan farkında olsun ya da olmasın etrafını çevreleyen göstergelerle iç içe yaşar ve özgül nitelikleri, işlevleri ne olursa olsun, insan evreninde yer alan her nesnenin, her olgunun, aynı zamanda bir gösterge niteliği taşıdığını, bir göstergeler dizgesine katıldığını gösterir. Bu nedenle göstergebilimin sorunu yaşamın ve insanın anlamı sorunudur. Anlam nereden gelir, nasıl bir işlevi vardır; nasıl betimlenir gibi sorular sorar; anlam dizgeleri nasıl sınıflandırılır, nasıl değerlendirilir gibi soruları açıklamaya çalışır (Güneş, 2014, s. 8).

6.Afişte Metafor ve Metonimi Kullanımı

İletişim amaçlı kurgulanan her görsel metinde metafor ve metonimi kullanımına rastlamak mümkündür (Parsa, 1999, s. 29). Metafor, benzetme yardımıyla başka bir nesnenin yerini alan somut bir nesneyi ifade eder.

Metonimi kavramı ise Türk Dili’ndeki kullanımıyla düz değişmece, mecaz-ı mürsel veya ad aktarması gibi adlandırmalarla ifade edilmektedir. Nitelik bakımından aralarında bağ bulunan iki kavramın birbirlerinin yerine kullanılmasıdır. Parça genişleyerek bütününe yerine geçmesi ve bütününe ise daralarak parçayı çağrıştırması ile gerçekleşir (Güven, 2014, s. 20). Metonimi, somut bir nesnenin farklı özelliklerinden dolayı çağrışım sağlayarak ifade etme şeklidir.

İletişimin en temel aracı olan dil iki temel eksende çözümlenebilir: Bunlardan ilki metaforik eksen, diğeri ise metonimik eksenidir. Metaforik eksen dikeydir, eş zamanlıdır, ideolojiktir ve soyuttur (Parsa ve Parsa, 2012, s. 39). Metonimik eksen ise yataydır, art zamanlıdır, ideoloji karşıtıdır ve somuttur. Kültürü bu çerçevede okuyabileceğimiz gibi toplumsal olayları da bu göstergebilimsel açıdan okuyabilmemiz mümkündür (Güven, 2014, s. 27).

Afişte kullanılan metonimi örneklerini belirlemek gerekmektedir. Çözümleme örneğinde Çanakkale Savaşı konu edilmektedir. Metinde giysileri, beden duruşları ve cephe hattında savaş pozisyonu almış askerler bulunmaktadır. Görsel metnin çerçevesi içinde tespit edilen metonimi olarak ayırt edebileceğimiz nesnelere şöyle sıralayabiliriz:

- Afişin ortasına bir direk aracılığıyla Türk Bayrağı sunulmaktadır. Bayrak simge olarak ta bir göstergedir. Bir bütün olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bir parçası olarak ifade edilmektedir.

- Afişin tamamında gösterilen askerler kahraman Türk Ordusu'nun bir parçasını simgelemektedir.
- Bayrak bir milletin bağımsızlığının göstergesi olarak Türk Milleti'ni temsil etmesi nedeniyle metonimik bir kullanım söz konusudur.

Çözümleme nesnesi olarak seçilen film afişinde metaforları da belirlemek mümkündür:

- Filmin esas kahramanı ve afişte en planda görülen kişinin bıyıkları Osmanlı erkeğini çağrıştırması ve benzetme durumu çağdaş mit karşımıza çıkmaktadır. Bakışları ve duruşuyla güçlü erkek miti yaratılmıştır.
- Afişin sol tarafında görülen genç bir Osmanlı askeri ve bıyıklarının belli-belirsiz olarak verilmesiyle bilinen "Hey onbeşli onbeşli" olarak adlandırılan bir Tokat Türküsünü çağrıştırmaktadır.
- Filmin sloganı olarak kullanılan "Size daha Ötesi yok" sözüyle Çanakkale Savaşı sonrasında zaferle sonuçlanması nedeniyle dile getirilen "Çanakkale Geçilmez" söylemini çağrıştırmaktadır.

7.Görsel Metnin Dizisel ve Dizimsel Yapısı

Film afişinin dizisel yapısı göstergebilimsel ilke ve kurallara göre ikili karşıtlıklar üzerine kurulduğu görülmektedir. Afişte ortaya çıkan temel dizisel karşıtlıkları tablo halinde şöyle sıralayabiliriz:

ölüm	yaşam
kirli	temiz
esenlikli	esenliksiz
savaş	barış
esaret	hürriyet
yok oluş	varoluş
zayıf	güçlü

güvensiz	güvenli
kaos	düzen
kapalı	açık
mağlubiyet	zafer

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, iletişim amaçlı oluşturulan metinlerde göstergeler aracılığıyla verilen iletileri öncelikle tespit etmek, zihinsel düzlemde anlamak ve bütün bu verileri yorumlayarak açıklamaktır. Daha sonra bu süreçte gerçekleşen yapının nasıl ortaya çıktığını belirleyerek üretilmiş anlamların ne olduğunu görmeye çalışmaktır.

İnsan var olduğu günden beri pek çok görsel mesajla iletişim kurmaya çalışmıştır. Bu yüzden görsel iletişim diğer iletişim türlerine göre daha çok kullanılmış ve daha hızlı gelişmiştir. İletişim sürecinde kullanılan görsel kodları anlamlandırmak ve çözümlenmek ise göstergebilimsel kuram ve yöntemi ile gerçekleştirmek mümkün hale gelmiştir. Modern çağda bilim ve teknolojinin inanılmaz hızla gelişmesi özellikle görsel iletişim alanını derinden etkilediği görülmektedir. Bu durum da insan yaşamını tüm boyutlarıyla çepeçevre sarmıştır. Göstergebilimin dil olarak kabul ettiği sinema kurgu ve anlatım biçimleriyle önemli bir iletişim aracı olmakla birlikte bir anlam taşıma ve anlam oluşturma biçimi sunmaktadır.

Çözümleme nesnesi olarak seçilen film afişinin göstergebilimsel olarak çözümlemesi yapılmış ve bu inceleme sonucunda filmin ana temasının bir milletin top yek-ün bir şekilde vermiş olduğu var oluş mücadelesi olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte milli birlik ve beraberlik duygularının da ön plana çıkarıldığı görülmüştür.

Afişte de yazılı ve görsel göstergelerle gösterilmek istenen hususlar incelendiğinde, ortak noktanın bir milleti temsil eden asker ve diğer kişilerin Çanakkale Savaşı'nda vermiş olduğu mücadelesi görülmektedir. Bu mücadele boyunca ortaya konulan azim ve irade sonucunda vatan ve vatani anlamlı hale getiren topraklar uğruna canını bile vermekten çekinmeyen kişilerin ve sonucunda bağımsızlık ve özgürlüğe ulaşılacağı mesajı veriliyor olması görünenin yani düz anlamların ötesinde vurgulanan başlıca husustur. Afiş incelendiğinde ölüm-yaşam, esaret-bağımsızlık, varoluş-yokoluş karşıtlıklarının afişin en temel anlamsal yapısının oluşturulduğu görülmüştür.

“Çanakkale Yolun Sonu” film afişinin film hakkında verdiği anlamsal bilgilerinin araştırıldığı bu çalışmada, tüm gösterge dizgelerindeki anlamsal katmanların yapısını ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Bu amaçla afişte belirlenen başrol, giyim, asker ve hemşire göstergeleri dikkate alınarak, gösteren ve gösterilenleri belirlenmiş ve film hakkında potansiyel izleyici kitlesinin belleğinde ilk imajı oluşturmak amacıyla hazırlanan afişin anlamsal düzlemleri incelenmiştir. Filmin isminden olayın Türk Milleti’nin Çanakkale Savaşı’nda olduğunu bu savaştan etkilenen kişilerin yan anlamsal boyutta bir çağrışımın oluşturduğu görülmektedir. Bu çalışmada temel olarak Roland Barthes’ın düz anlam ve yan anlam yaklaşımı temel alınarak bir izlek oluşturulmuş ve dizisel ve dizimsel tablo da kurularak anlamın yakalanmasında önemli bir yapı oluşturulmuştur.

Afişte kullanılan en temel gösterenler olarak giyim, bıyık, yüz ifadeleri ve duruş gibi gösterenler tespit edilmiştir. Bu da toplumsal bir bakış açısıyla bir milleti oluşturan insanların ortak uzlaşımları sonucunda anlamlandırılmaktadır. Göstergelerin bir bütün olarak görülmesiyle oluşan anlamlandırma süreci, göstergelerin göstergeler arası ilişkilerden ilişkilerinden oluşmaktadır. Afişte yer alan her öge tek başına anlam taşıyor olmasına rağmen, diğer öğelerle birlikte olduğunda yeni anlamlar kazanmaktadır. Bu şekilde algılama ve anlam boyutlarını oluşturarak film hakkında bilgi verilerek izleyiciyi etkileme çabası görülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada incelenen film afişi üzerindeki dilsel ve görsel göstergeler göstergebilimsel yöntem ışığında ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Söz konusu her iki gösterge türü arasında bir bağlantı ve uyum olduğu görülmüştür. Afiş üzerinde kurgulanan Çanakkale Savaşı’nda verilen mücadeleyi tasvir eden kişilerin ve kahramanlıkların ön plana çıkarıldığı tespit edilmiştir. Filmde kurgulanan tarihi olay ve kahramanlar aracılığıyla açık ve örtük anlamların ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

Kaynakça

- Cankara, M. (2002). Metafor Yaratma Biçimi Olarak Bilmece. *Milli Folklor Uluslar Arası Halkbilim Dergisi*, 14(55), 70–85.
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*, Bilim Sanat Yayınevi.
- Güneş, A. (Ed.). (2014). *İletişim Araştırmalarında Göstergebilim*, Literatürk Yayınevi.
- Güven, A. (2014). Gezi’nin Dili: Göstergebilimsel Bir İnceleme. *İnsan&İnsan*, 2, 19–29.
- Kıran, A. (1990), *Dilbilim-Göstergebilim ilişkileri. Dilbilim Araştırmaları*. Ankara: Hitit Yayınevi, ss.: 51-62.
- Kükreler, Ö. (2010). Akdeniz iletişim. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 13, 25–43.
- Öztoğat, N. (2005), *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*. İstanbul: Multilingual.
- Parsa, S. (1999). Televizyon Göstergebilimi. *Kurgu Dergisi*, 16, 15–28.

Parsa, S., & Parsa, A. F. (2012). *Göstergebilim Çözümlenmeleri*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*, Say Yayınevi.

Vardar, B. (2001). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Multilingual Yayınevi.

Yücel, T. (1999), *Yapısalcılık*. İstanbul: Ada yayınları.